

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ХАРКІВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ЕКОНОМІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ СЕМЕНА КУЗНЕЦЯ

ФІЛОСОФІЯ НАУКИ

Робоча програма
для здобувачів освітньо-наукового ступеня
"доктор філософії"
усіх спеціальностей

Харків
ХНЕУ ім. С. Кузнеця
2017

УДК 167/168(073)

ББК 87.25с6

Ф 56

Затверджено на засіданні кафедри філософії та політології.
Протокол № 6 від 23.12.2016 р.

Самостійне електронне текстове мережеве видання

Укладачі: О. М. Кузь

В. Ф. Чешко

Філософія науки : робоча програма для здобувачів освітньо-Ф 56 наукового ступеня "доктор філософії" усіх спеціальностей : [Електронне видання] / уклад. О. М. Кузь, В. Ф. Чешко. – Харків : ХНЕУ ім. С. Кузнеця, 2017. – 54 с.

Подано тематичний план навчальної дисципліни. Вміщено плани лекцій та семінарських занять, контрольні запитання для самодіагностики, систему оцінювання знань аспірантів. Програма містить теми доповідей та есе, завдання до тематичних розділів. Зміст тем охоплює основні проблеми навчальної дисципліни.

Рекомендовано для здобувачів освітньо-наукового ступеня "доктор філософії" усіх спеціальностей.

УДК 167/168(073)

ББК 87.25с6

© Харківський національний економічний
університет імені Семена Кузнеця, 2017

Вступ

Сучасний етап розвитку вищої професійної освіти у вищих навчальних закладах України характеризується кардинальними змінами у системі гуманітарної підготовки студентів. Гуманізація освіти спрямована на інтелектуальний, естетичний та моральний розвиток особистості, підвищення рівня освіченості майбутнього спеціаліста, що є важливою умовою його професійного самовизначення у подальшій трудовій діяльності. Вирішення цих завдань передбачає втілення нових освітніх технологій, оновлення організаційних і методичних форм активізації евристичного потенціалу студентів.

У ХНЕУ ім. С. Кузнеця підготовка фахівців здійснюється за відповідними освітньо-професійними, освітньо-науковими, науковими програмами на таких рівнях вищої освіти, що передбачають присвоєння відповідного ступеня вищої освіти:

- перший (бакалаврський) – бакалавр;
- другий (магістерський) – магістр;
- третій (освітньо-науковий) – доктор філософії;
- науковий рівень – доктор наук.

Доктор філософії – це освітній і водночас перший науковий ступінь, що здобувається на третьому рівні вищої освіти на основі ступеня магістра. Ступінь доктора філософії присвоюється спеціалізованою вченою радою вищого навчального закладу або наукової установи в результаті успішного виконання здобувачем вищої освіти відповідної освітньо-наукової програми та публічного захисту дисертації у спеціалізованій вченій раді. Навчальна дисципліна "Філософія науки" є важливою ланкою у циклі базової підготовки здобувачів освітньо-наукового ступеня "доктор філософії". Філософія науки – самостійна галузь філософських досліджень, яка відокремилась від теорії пізнання в середині ХХ століття. Головне завдання філософії науки – виявлення соціальної та культурної обумовленості наукового знання, його залежності від позанаукових або навіть позараціональних критеріїв. Ця галузь філософії має велику теоретичну і практичну значущість для студентів (аспірантів), які здобувають освітньо-науковий ступінь "доктор філософії", що дозволяє випускникові активно включатися в педагогічну, управлінську, технічну, технологічну та наукову діяльність. Зміст дисципліни спрямований на

розгляд основних проблем сучасної науки, серед яких питання наукової раціональності, науки як соціокультурного феномена, наукових революцій, наукових картин світу, наукового ідеалу, сучасних методологічних програм і принципів. Програма орієнтує майбутнього фахівця на те, що поряд зі знаннями про об'єкти наука формує знання про методи, принципи, прийоми наукової діяльності, специфічні стилі наукового мислення. **Основною метою** викладання навчальної дисципліни "Філософія науки" є формування у здобувачів освітньо-наукового ступеня "доктор філософії" сучасного наукового світогляду, опанування плюральної методології дослідницьких програм і усвідомлення системно-методологічних (культурних, політичних, соціально-економічних, когнітивно-пізнавальних тощо) проблем, що безпосередньо або побічно пов'язані з прогресом науки і технологій та розвитком техногенної цивілізації в цілому.

1. Опис навчальної дисципліни

Найменування показників		Галузь знань, спеціальність, освітній ступінь	Характеристика навчальної дисципліни	
денна форма навчання	заочна форма навчання	Галузь знань: усі галузі знань	денна форма навчання	заочна форма навчання
Кількість кредитів		Галузь знань: усі галузі знань	Базова	
5	5			
Змістових модулів		Спеціальності: всі	Рік підготовки	
2	2		1	1
Загальна кількість годин			Семестр:	
150	150		1	1
Тижневих годин для денної форми навчання: аудиторних – 4; самостійної роботи студента – 10		Освітній ступінь: доктор філософії	Лекції	
			18	18
			Практичні, семінарські	
			20 год	20 год
			Самостійна робота	
			112 год	112 год
		Вид контролю		
		іспит		

Примітка. Співвідношення кількості годин аудиторних занять до самостійної та індивідуальної роботи становить:

для денної форми навчання – 34 %;

для заочної форми навчання – 34 %.

2. Мета та завдання навчальної дисципліни

Метою викладання навчальної дисципліни "Філософія науки" є формування у здобувачів освітньо-наукового ступеня "доктор філософії" сучасного наукового світогляду, опанування плюральної методології дослідницьких програм і усвідомлення системно-методологічних (культурних, політичних, соціально-економічних, когнітивно-пізнавальних тощо) проблем, що безпосередньо або побічно пов'язані з прогресом науки і технологій та розвитком техногенної цивілізації в цілому.

Основними завданнями вивчення дисципліни "Філософія науки" є:

- засвоєння змісту та структури сучасної наукової теорії в галузі гуманітарних, природничих та особливо соціально-економічних наук (наука як форма знання);
- опанування методів і засобів, технології виробництва нового наукового знання та перевірки його на достовірність та обґрунтованість (наука як форма пізнавальної діяльності);
- розуміння соціальних функцій науки у сучасному суспільстві; усвідомлення етосу науки (наука як соціальний інститут).

Згідно з вимогами освітньо-наукової програми здобувачі освітньо-наукового ступеня "доктор філософії" набувають таких **компетентностей**:

- здатність до парадигмального розрізнення, дискурсивного відтворення та оцінювання сучасних наукових досягнень, в тому числі в міждисциплінарних областях;
- здатність здійснювати комплексні дослідження на основі холістичного наукового світогляду та продукувати оригінальні теоретичні конструкції, концептуалізації, гіпотези і дослідницькі проблеми.

На вивчення навчальної дисципліни відводиться 150 годин – 5 кредитів ЄКТС.

Об'єктом навчальної дисципліни є наука як соціальний інститут і засіб отримання об'єктивного, раціонального, вірогідного знання про навколишній світ.

Предметом навчальної дисципліни є загальні логіко-методологічні закономірності розвитку науки та її соціальні функції у сучасній цивілізації.

У результаті вивчення навчальної дисципліни аспірант повинен:

знати:

- призначення, зміст та функції науки як соціального інституту;

- загальні закономірності розвитку науки, структуру та рівні наукового пізнання;
- основні методологічні і світоглядні проблеми, що виникають в сучасній науці;
- динаміку науково-технічного розвитку в широкому соціокультурному контексті;
- філософсько-методологічні програми та принципи; "людино вимірні" аспекти науки як соціального та когнітивного феномена.

ВМІТИ:

- на основі теоретичного знання в галузі філософії та методології науки виробити самостійний критичний стиль мислення, формувати власну світоглядну позицію, застосовувати набуті філософсько-методологічні знання в подальшій науковій та викладацькій діяльності.
- свідомо формулювати проблеми і завдання конкретного наукового дослідження в професійній сфері (соціально-економічні науки), оволодіти методологічними прийомами висунення наукових гіпотез, їхньої перевірки і побудови наукової теорії.
- виявляти та аналізувати соціальні і культурні проблеми, що обумовлюються науково-технологічним розвитком.

У процесі викладання навчальної дисципліни основна увага приділяється оволодінню студентами (аспірантами) загальними компетентностями, що наведені в табл. 2.1.

Таблиця 2.1

Загальні компетентності, яких набувають студенти у результаті вивчення навчальної дисципліни

Код компетентності	Назва компетентності	Складові компетентності
1	2	3
КЗН *	Здатність до парадигмального розрізнення, дискурсивного відтворення та оцінки сучасних наукових досягнень, у тому числі в міждисциплінарних	Застосовувати концептуально-понятійний апарат і термінологію філософії науки до власних досліджень Свідомо формулювати проблеми і завдання конкретного наукового дослідження в професійній сфері (соціально-економічні науки), оволодіти методологічними прийомами висунення наукових гіпотез, їхньої перевірки і побудови наукової теорії

1	2	3
		Виробити самостійний критичний стиль мислення, формувати власну світоглядну позицію, застосовувати набуті філософсько-методологічні знання в подальшій науковій та викладацькій діяльності
КСО *	Здатність здійснювати комплексні дослідження на основі системного наукового світогляду та продукувати оригінальні теоретичні конструкції, концептуалізації, гіпотези і дослідницькі проблеми	Використовувати діалог як пошукову, комунікативну та інтелектуальну компетентність в межах освітніх і професійних взаємодій
		Підтримувати соціальні функції науки у сучасному суспільстві; усвідомлювати етос наукового співтовариства
		Виявляти та аналізувати соціальні і культурні проблеми, що обумовлюються науково-технологічним розвитком
КІ *	Спроможність до загальнонаукових дискурсивних практик, самостійної генерації теоретичних конструкцій та гіпотез, розв'язання наукових проблем	Підтримувати соціальні функції науки у сучасному суспільстві; усвідомлювати етос наукового співтовариства
		Вільно володіти концептуальним багажем сучасної філософії науки як засобом переконання та доведення власної точки зору
		Презентувати власні наукові розвідки

* *Примітка.* Компетентності: загальнонаукові (КЗН), соціально-особистісні (КСО), інструментальні (КІ). Структуру складових професійних компетентностей та їх формування відповідно до Національної рамки кваліфікацій України наведено в додатку А.

3. Програма навчальної дисципліни

Змістовий модуль 1. Наука як феномен культури

Тема 1. Наука як культурно-цивілізаційний феномен

Історія науки. Виникнення передумов наукових знань в стародавньому світі. Зародження і розвиток класичної науки. Некласична наука. Постнекласична наука. Наука і практика. Наука і суспільство. Багатоманітність форм знання. Наукове і позанаукове знання. Наукове знання як система, його особливості і структура. Класифікація наук і проблема

періодизації історії науки. Спадковість, єдність кількісних і якісних змін у розвитку науки.

Диференціація та інтеграція наук, взаємодія наук та їх методів. Посилення математизації, теоретизації та діалектизації науки. Динаміка наукового знання.

Наука як соціокультурний феномен. Наука, людина, повсякденність. Наука як відповідь на людські потреби. Етика науки. Філософський портрет вченого. Професійна і соціальна відповідальність вченого.

Тема 2. Генеза і еволюція науки

Філософія науки. Співвідношення філософії і науки. Формування науки як професійної діяльності. Виникнення дисциплінарно-організованої науки. Предметна сфера філософії науки. Виникнення філософії науки як напряму сучасної філософії. Етапи розвитку філософії науки. Позитивізм. Емпіріокритицизм. Неопозитивізм. Постпозитивізм. Особливості філософії науки кінця ХХ – початку ХХІ століття.

Тема 3. Наука як соціальний інститут. Соціологія та культурологія науки

Різні підходи до визначення соціального інституту науки. Історичний розвиток способів трансляції наукових знань (від рукописних видань до сучасного комп'ютера). Історичний розвиток інституційних форм наукової діяльності. Наукові співтовариства та їх історичні типи: республіка вчених (XVII – XVIII ст.), наукові співтовариства епохи дисциплінарно організованої науки (XIX – XX ст.); формування міждисциплінарних співтовариств науки ХХ сторіччя. Наукові школи. Підготовка наукових кадрів. Комп'ютеризація науки та її соціальні наслідки. Наука й економіка. Наука і влада. Проблема секретності й закритості наукових досліджень і державного регулювання науки. Політизована наука.

Тема 4. Соціокультурна детермінація наукового та технологічного знання (економічні науки)

Проблема істинності й раціональності у соціально-гуманітарних науках. Текст як особлива реальність і "одиниця" методологічного і семантичного аналізу соціально-гуманітарного знання. Герменевтика і круг герменевтики. Соціальна верифікація наукового знання у соціогуманітарних, технологічних і природничих науках. Пояснення, розуміння,

інтерпретація у соціальних і гуманітарних науках. Пояснення і розуміння в соціології, історичній, економічній і юридичній науках, психології, філології, культурології. Інформаційні технології та інформаційна культура. Концепція трансгуманізму і еволюційне майбутнє людини.

Змістовий модуль 2. Логіко-методологічна структура науки

Тема 5. Логіка й методологія науки

Метод і методологія. Класифікація методів. Основні моделі співвідношення філософії і спеціальних наук. Функції філософії в науковому пізнанні.

Загальнонаукові методи і прийоми дослідження. Нормативний характер методологічних принципів науки. Загальнонаукові методологічні принципи як вимоги до наукової теорії. Вимога перевірюваності або принцип спостереження. Вимога максимальної узагальненості теорії або її пояснювальної сили. Вимога передбачувальної сили теорії. Вимога принципової простоти теорії. Розуміння і пояснення.

Основні методологічні програми сучасності: індуктивізм, фальсифікаціонізм, конвенціоналізм, історизм. Критицизм і раціональність в концепції К. Поппера. Релятивність норм пізнавальної діяльності (М. Полані). Еволюційна епістемологія і еволюційна програма Ст. Тулміна. Історико-еволюціоністський напрям (Т. Кун). Логіко-нормативна модель зростання знання в науково-дослідницькій програмі І. Лакатоса. Плюралізм в епістемології П. Фейєрабенда. Тематичний аналіз науки (Дж. Холтон).

Стилі наукового мислення та методологічні проблеми конкретних наук. Стиль наукового мислення як конкретно-історичний спосіб існування ідеалів і норм наукового дослідження, що відповідає науковій картині світу свого часу. Методологічні принципи як складова стилю наукового мислення, історичний характер методологічних принципів конкретних наук, їх евристична роль.

Філософська методологія та її застосування у сфері соціально-гуманітарного знання.

Тема 6. Гносеологія та епістемологія

Класична і неklasична раціональність: розум і культура. Багатоманітність форм раціональності. Раціональність як спосіб ставлення людини до світу. Структура і типологія раціональності.

Детермінанти розвитку наукової раціональності. Історичні типи наукової раціональності. Глобальні наукові революції і зміна історичних типів наукової раціональності. Класичний ідеал раціональності і його втілення в історичному типі раціональності класичної науки. Виявлення обмеженості класичному ідеалу раціональності під час наукової революції початку ХХ століття. Некласична і постнекласична наукова раціональність.

Наукове знання як складна система, що розвивається. Різноманіття типів наукового знання. Емпіричний і теоретичний рівні, критерії їх розрізнення. Особливості емпіричної і теоретичної мови науки. Структура емпіричного знання. Експеримент і спостереження. Емпіричні факти. Процедури формування факту. Проблема теоретичного навантаження факту. Структура теоретичного знання. Теоретичні моделі як елемент внутрішньої організації теорії. Обмеженість гіпотетико-дедуктивної концепції теоретичних знань. Роль конструктивних методів у дедуктивному розгортанні теорії. Парадигма. Математизація теоретичного знання. Ідеали і норми дослідження на їх соціокультурна розмірність. Наукова картина світу, її функції: картина світу як онтологія, як форма систематизації знання, як дослідницька програма. Роль філософських ідей і принципів у обґрунтуванні наукового знання.

Раціональність в когнітивних і соціальних системах. Соціокультурні та екзистенційні передумови кризи наукової раціональності. Наука як форма панування і фактор відчуження. Проблема налагодження зв'язку науки з життєвим світом людини. Наукова раціональність і техніка. Технізація і життєвий світ. Раціоналістичний проект модерну та його критика. Сучасна філософія науки на шляху до нового розуміння наукової раціональності.

Тема 7. Онтологія науки

Дуалістичний зміст категорії "онтологія науки". Причинність, детермінізм, синергетика. Матерія, енергія та інформація як фундаментальні категорії науки. Загальна характеристика еволюції концепцій детермінізму. Філософські основи дослідження систем, що самоорганізуються. Роль нелінійної динаміки і синергетики щодо розвитку сучасних уявлень про системи, що історично розвиваються. Глобальний еволюціонізм як синтез еволюційного і системного підходів.

Природа цінностей та їхня класифікація. Концепції цінностей І. Канта, В. Дільтея, Г. Ріккерта. Принципи "логіки соціальних наук"

К. Поппера. Оцінні судження в науці та необхідність "ціннісної нейтральності" в соціальному дослідженні. Позанаукові критерії валідності, доведеності наукового знання: принципи краси та простоти в соціально-гуманітарному пізнанні.

Тема 8. Еволюційна епістемологія (динаміка та закономірності зростання наукового знання)

Головні характеристики сучасної постнекласичної науки. Конвергенція ідеалів природничо-наукового і соціально-гуманітарного пізнання. Сучасні процеси диференціації та інтеграції наук. Зв'язок дисциплінарних і проблемно-орієнтованих досліджень. Проблема гуманітарного контролю щодо науки і високих технологій. Екологічна і соціально-гуманітарна експертиза науково-технічних проектів. Криза ідеалу ціннісно-нейтрального дослідження. Проблема науки і технології як джерела екзистенціального ризику. Постнекласична наука і світоглядні настанови техногенної цивілізації. Сцієнтизм і антисцієнтизм. Включення соціальних цінностей до відбору стратегій дослідницької діяльності.

Сучасні процеси диференціації та інтеграції наук. Зв'язок дисциплінарних та міждисциплінарних досліджень. Роль нелінійної динаміки та синергетики у розвитку сучасних уявлень про системи, що історично розвиваються. Глобальний еволюціонізм як синтез еволюційного та системного підходів. Залучення соціальних цінностей до процесу відбору стратегій дослідницької діяльності. Проблема гуманітарного контролю в науці та високих технологіях.

Криза ідеалу ціннісно-нейтрального дослідження та проблема ідеологізованої (політизованої) науки. Зміна світоглядних настанов техногенної цивілізації. Сцієнтизм та антисцієнтизм. Наука та паранаука. Наукова раціональність і проблема діалогу культур. Роль науки щодо подолання сучасних глобальних криз.

Роль соціально-гуманітарних наук у соціальних трансформаціях. Соціально-гуманітарні науки як культурний феномен. Конвергенція науково-природничого та соціально-гуманітарного знання. Соціально-гуманітарні науки та влада. Соціально-гуманітарні науки та мораль. Соціальна відповідальність вченого. Участь соціально-гуманітарних наук в експертизах соціальних проектів і програм. Перспективи їхнього розвитку в сучасному суспільстві.

4. Структура навчальної дисципліни

Із самого початку вивчення навчальної дисципліни аспірант має бути ознайомлений як з робочою програмою навчальної дисципліни і формами організації навчання, так і зі структурою, змістом та обсягом навчального модулю, а також з усіма видами контролю та методикою оцінювання сформованих професійних компетентностей. Структуру залікового кредиту навчальної дисципліни "Філософія науки" наведено у табл. 4.1.

Таблиця 4.1

Структура залікового кредиту

Назви змістових модулів і тем	Кількість годин							
	денна форма				заочна форма			
	усього	лекційні	Семинарські	Самостійна робота	Усього	Лекційні	Семинарські	Самостійна робота
1	2	3	4	5	6	7	8	9
Тема 1. Наука як культурно-цивілізаційний феномен	16	2	2	12	16	2	2	
Тема 2. Генеза і еволюція науки	16	2	2	12	16	2	2	12
Тема 3. Наука як соціальний інститут. Соціологія та культурологія науки	16	2	2	12	16	2	2	12
Тема 4. Соціокультурна детермінація наукового та технологічного знання (економічні науки)	16	2	2	12	16	2	2	12
Тема 5. Логіка й методологія науки	22	4	4	14	22	4	4	14
Тема 6. Гносеологія та епістемологія	20	2	4	14	20	2	4	14
Тема 7. Онтологія науки	16	2	2	12	16	2	2	12

1	2	3	4	5	6	7	8	9
Тема 8. Еволюційна епістемологія (динаміка та закономірності зростання наукового знання)	16	2	2	12	16	2	2	12
Підготовка до екзамену	8			10	8			10
Підсумковий контроль (іспит)	2			2				2
Усього	150	18	20	112	150	18	20	112

5. Теми та плани семінарських занять

Семінарське заняття – це форма навчального заняття, за якої викладач організовує дискусію навколо попередньо визначених тем, до яких студенти (аспіранти) готують тези виступів. На кожному семінарському занятті викладач оцінює підготовлені доповіді та презентації з окреслених питань (табл. 5), їх виступи, активність у дискусії, вміння формулювати і відстоювати свою позицію тощо.

Підсумкові бали за кожне семінарське заняття виставляють у відповідний журнал. Отримані бали враховуються у процесі накопичення підсумкових балів із цієї навчальної дисципліни.

Таблиця 5.1

Перелік тем семінарських занять

Тема	Програмні запитання	Кількість годин	Література
1	2	3	4
Тема 1. Наука як культурно-цивілізаційний феномен	1. Соціокультурна природа та багатовимірність феномена науки. Основні визначення та терміни. 2. Наука з точки зору теорії цивілізації. Традиціоналістський і техногенний типи цивілізаційного розвитку та їх базисні цінності. 3. Генеза та еволюція техногенної цивілізації	2	Основна: [1; 2; 5]. Додаткова: [17; 18; 52]

Продовження табл. 5.1

1	2	3	4
	<p>4. Сучасна фаза еволюції техногенної цивілізації ("суспільство ризику").</p> <p>5. Специфіка та цінність наукової раціональності. Наука у системі духовної культури.</p> <p>6. Соціальний статус науки. Сцієнтизм та антисцієнтизм як альтернативні цивілізаційні моделі</p>		
<p>Тема 2. Генеза і еволюція науки</p>	<p>1. Періодизація розвитку науки.</p> <p>2. Пранаука і наука у власному значенні слова. Дві стратегії породження знань.</p> <p>3. Загальний огляд розвитку науки. Поняття дослідницької програми.</p> <p>4. Історія формування типів наукової раціональності та методології наукового пізнання (на прикладі соціоекономічних дисциплін)</p>	<p>2</p>	<p>Основна: [1; 2; 5; 8; 9]. Додаткова: [17; 18; 52; 62; 63; 70]</p>
<p>Тема 3. Наука як соціальний інститут. Соціологія та культурологія науки</p>	<p>1. Теоретичні засади визначення статусу науки у системі соціальних інститутів сучасного суспільства.</p> <p>2. Організація та еволюція наукового етосу.</p> <p>2.1. Етос Мертона (етос класичної науки).</p> <p>2.2. Сучасна (постакадемічна) наука і науковий етос Зімана</p>	<p>2</p>	<p>Основна: [2; 5; 8; 10; 11]. Додаткова: [17; 18; 25; 30; 52; 57; 72]</p>
<p>Тема 4. Соціокультурна детермінація наукового та технологічного знання (економічні науки)</p>	<p>1. Тематичний аналіз науки.</p> <p>2. Основні механізми сполучної еволюції культури та наукового пізнання.</p> <p>3. Конвергентні інформаційні технології (технології керованої еволюції) та еволюційне майбутнє людини</p>	<p>2</p>	<p>Основна: [2; 5; 8; 10; 11]. Додаткова: [17; 18; 25; 30; 52; 67; 72]</p>
<p>Тема 5. Логіка й методологія науки</p>	<p>1. Наукове знання як система, що розвивається. Психологічна проблема.</p> <p>2. Демаркація та верифікація наукового знання.</p> <p>3. Різноманіття формальних типів та рівні організації наукового знання.</p> <p>4. Структура теоретичного знання</p>	<p>4</p>	<p>Основна: [2; 5; 8; 10; 11]. Додаткова: [17; 18; 52; 67; 62; 63; 67]</p>

1	2	3	4
Тема 6. Гносеологія та епістемологія	<ol style="list-style-type: none"> 1. Проблема істини та її критеріїв в епістемології. Варіанти вирішення. 2. Практика наукового дослідження як перехід від емпіричного (наукових фактів) до наукової теорії. Природничі наукові дисципліни. 3. Практика наукового дослідження в гуманітарних дисциплінах. Герменевтика і структуралізм. 4. Специфіка соціоекономічного пізнання. 5. Філософія техніки і технології 	4	<p>Основна: [2; 5; 8; 10; 11]. Додаткова: [17; 18; 25; 52; 57; 62; 63]</p>
Тема 7. Онтологія науки	<ol style="list-style-type: none"> 1. Дуалістична інтерпретація змісту категорії онтологія науки. 2. Категорії "причинність" та "детермінізм" в онтології науки. 3. Субстанція, енергія та інформація як складові сучасної наукової картини світу, що розвивається. Системи, що самоорганізуються. 4. Наукові онтології й наукова картина світу 	2	<p>Основна: [2; 5; 8; 10; 11]. Додаткова: [17; 18; 25; 30; 52; 57; 62]</p>
Тема 8. Еволюційна епістемологія (динаміка та закономірності зростання наукового знання)	<ol style="list-style-type: none"> 1. Особливості й парадокси процесу наукового пізнання. 2. Моделі еволюції (зростання) наукового знання. 3. Соціологічні моделі еволюції науки (теоретична соціологія науки). 4. Постакадемічна фаза еволюції науки та механізми соціальної детермінації процесу наукового пізнання 	2	<p>Основна: [2; 5; 8; 10; 11]. Додаткова: [17; 18; 25; 30; 52; 57; 62]</p>

6. Самостійна робота студентів (аспірантів)

Самостійна робота студента (аспіранта) (СРС) – це форма організації навчального процесу, за якої заплановані завдання студенти виконують самостійно під методичним керівництвом викладача.

Мета СРС – засвоєння в повному обсязі навчальної програми та формування у аспірантів загальних і професійних компетентностей, які віді-

грають суттєву роль у становленні майбутнього фахівця вищого рівня кваліфікації.

У ході самостійної роботи аспірант має перетворитися на активного учасника навчального процесу, навчитися свідомо ставитися до оволодіння теоретичними і практичними знаннями, вільно орієнтуватися в інформаційному просторі, нести індивідуальну відповідальність за якість власної професійної підготовки. СРС містить: опрацювання лекційного матеріалу; опрацювання та вивчення рекомендованої літератури, основних термінів та понять за темами дисципліни; підготовку до семінарських занять; підготовку до виступу на семінарських заняттях; поглиблене опрацювання окремих лекційних тем або питань; написання есе за заданою проблематику; пошук (підбір) та огляд літературних джерел на задану проблематику дисципліни; аналітичний розгляд наукової публікації; контрольну перевірку студентами особистих знань за запитаннями для самодіагностики; підготовку до контрольних робіт; систематизацію вивченого матеріалу з метою підготовки до семестрового екзамену.

Необхідним елементом успішного засвоєння матеріалу навчальної дисципліни є самостійна робота аспірантів із спеціальною філософською літературою.

Основні види самостійної роботи, запропоновані аспірантам для засвоєння теоретичних знань із навчальної дисципліни, наведені в табл. 6.1.

Таблиця 6.1

Завдання для самостійної роботи студентів та форми її контролю

Назви теми	Зміст самостійної роботи студентів	Кількість годин	Форми контролю СРС	Література
1	2	3	4	5
Змістовий модуль 1. Наука як феномен культури				
Тема 1. Наука як культурно-цивілізаційний феномен	Вивчення лекційного матеріалу, підготовка до семінарського заняття, огляд теоретичного матеріалу з теми 1	12	Презентація результатів	Основна: [1; 2; 5]. Додаткова: [17; 18; 52]
Тема 2. Генеза і еволюція науки	Вивчення лекційного матеріалу, підготовка до семінарського заняття, огляд теоретичного матеріалу з теми 2. Підготовка до експрес-опитування з тем 1–2	12	Експрес-опитування, участь у дискусії (обговорення проблемних питань теми)	Основна: [1; 2; 5; 8; 9]. Додаткова: [17; 18; 52; 62; 63; 70]

Закінчення табл. 6.1

1	2	3	4	5
Тема 3. Наука як соціальний інститут. Соціологія та культурологія науки	Вивчення лекційного матеріалу, підготовка до семінарського заняття, огляд теоретичного матеріалу з теми 3	12	Доповідь, участь у дискусії (обговорення проблемних питань теми)	Основна: [2; 5; 8; 10; 11]. Додаткова: [17; 18; 25; 30; 52; 57; 53]
Тема 4. Соціокультурна детермінація наукового та технологічного знання (економічні науки)	Вивчення лекційного матеріалу, підготовка до семінарського заняття, огляд теоретичного матеріалу з теми 4	12	Експрес-опитування, участь у дискусії (обговорення проблемних питань теми)	Основна: [2; 5; 8; 10; 11]. Додаткова: [17; 18; 25; 30; 52; 57; 68]
Змістовий модуль 2. Логіко-методологічна структура науки				
Тема 5. Логіка й методологія науки	Вивчення лекційного матеріалу, підготовка до семінарського заняття, огляд теоретичного матеріалу з теми 5. Підготовка до експрес-опитування з тем 3–5	14	Доповідь, участь у дискусії (обговорення проблемних питань теми)	Основна: [2; 5; 8; 10; 11]. Додаткова: [17; 18; 52; 48; 62; 63; 52]
Тема 6. Гносеологія та епістемологія	Вивчення лекційного матеріалу, підготовка до семінарського заняття, огляд теоретичного матеріалу з теми 6	14	Експрес-опитування, участь у дискусії (обговорення проблемних питань теми)	[2; 5; 8; 10; 11]. Додаткова: [17; 18; 25; 52; 57; 62; 63]
Тема 7. Онтологія науки	Вивчення лекційного матеріалу, підготовка до семінарського заняття, огляд теоретичного матеріалу з теми 7. Підготовка до експрес-опитування з тем 6–7	12	Доповідь, участь у дискусії (обговорення проблемних питань теми) Перевірка есе	Основна: [2; 5; 8; 10; 11]. Додаткова: [17; 18; 25; 52; 57]
Тема 8. Еволюційна епістемологія (динаміка та закономірності росту наукового знання)	Вивчення лекційного матеріалу, підготовка до семінарського заняття, огляд теоретичного матеріалу з теми 8	12	Презентація результатів	Основна: [2; 5; 8; 10; 11]. Додаткова: [17; 18; 25; 52; 57]
<i>Підготовка до іспиту</i>		10		
Підсумковий контроль (іспит)		2		
Усього за змістовими модулями 1 і 2		112		

Питання для поглибленого самостійного опрацювання наведено в табл. 6.2.

Таблиця 6.2

Питання для поглибленого самостійного опрацювання

Тема	Питання для самостійного опрацювання	Література
1	2	3
Тема 1. Наука як культурно-цивілізаційний феномен	<ol style="list-style-type: none"> 1. У чому полягає сутність науки як культурно-цивілізаційного явища? 2. Що є об'єктом і предметом вивчення філософії науки? 3. У чому полягають філософські підвалини науки? Охарактеризуйте філософію як засіб включення наукового пошуку в широкий соціокультурний контекст. 4. З'ясуйте проблеми філософії науки в історії культури й у сучасній західноєвропейській філософії 	<p>Основна: [1; 2; 5]. Додаткова: [17; 18; 25]</p>
Тема 2. Генеза і еволюція науки	<ol style="list-style-type: none"> 1. Порівняйте переднауку і науку у власному сенсі слова. 2. Сформулюйте соціокультурні передумови виникнення науки. 3. У чому полягають специфічні особливості наукового пізнання? 4. Проаналізуйте критерії науковості. Що таке "проблема демаркації"? 5. Поміркуйте над еволюцією образу науки в суспільній свідомості. 6. Охарактеризуйте філософські підстави наукового пізнання. Розкрийте співвідношення "магії" і "технології" в традиційних культурах. 7. Проаналізуйте передумови виникнення і розповсюдження механіко-математичного природознавства. 8. Що таке наукові "картини світу"? 	<p>Основна: [1; 2; 5; 8; 9]. Додаткова: [17; 18; 25; 52; 57; 64; 70]</p>
Тема 3. Наука як соціальний інститут. Соціологія та культурологія науки	<ol style="list-style-type: none"> 1. Пригадайте основні напрями "філософії науки" ХХ сторіччя. Зробіть загальний огляд історії науки. 2. Відтворіть культуру античного поліса і становлення перших форм теоретичної науки. 3. Охарактеризуйте роль християнської теології в зміні споглядальної позиції вченого 	<p>Основна: [2; 5; 8; 10; 11]. Додаткова: [17; 18; 25; 30; 52; 57; 62]</p>

1	2	3
	<p>4. Які чинники призвели до становлення експериментальної науки в новоєвропейській культурі?</p> <p>5. Зробіть аналіз щодо формування науки як професійної діяльності.</p> <p>6. Що таке дисциплінарно-організована наука?</p> <p>7. Які теоретичні засади щодо визначення статусу науки у системі соціальних інститутів сучасного суспільства ви назвете?</p> <p>8. Що ви знаєте про організацію та еволюцію наукового етосу?</p> <p>9. Пригадайте та проаналізуйте історичний розвиток засобів трансляції наукових знань (від рукописних видань до сучасного комп'ютера).</p> <p>10. Які наслідки має комп'ютеризація науки? У чому полягають її соціальні наслідки.</p> <p>11. Проаналізуйте взаємозв'язок науки і економіка, науки і влади. Що ви скажете про проблему державного регулювання науки, і чи існує така проблема взагалі?</p>	
Тема 4. Соціокультурна детермінація наукового та технологічного знання (економічні науки)	<p>1. Які підходи до визначення соціального інституту науки вам відомі?</p> <p>2. Відтворіть історичний розвиток інституційних форм наукової діяльності.</p> <p>3. Які чинники формували наукові співтовариства та які їх історичні типи вам відомі?</p> <p>4. Зробіть тематичний аналіз науки.</p> <p>5. Укажіть основні механізми сполучної еволюції культури та наукового пізнання</p>	<p>Основна: [2; 5; 8; 10; 11]. Додаткова: [17; 18; 25; 30; 52; 57; 62]</p>
Тема 5. Логіка й методологія науки	<p>1. Які типи наукового знання вам відомі?</p> <p>2. Охарактеризуйте особливості емпіричної і теоретичної мови науки.</p> <p>3. Окресліть підвалини наукового знання. Що мають на увазі, коли говорять про методологію науки як філософську проблему?</p> <p>4. Відтворіть основні історичні етапи становлення методології науки (Ф. Бекон, О. Конт, Г. Спенсер, Д. Мілль, І. Кант, Е. Мах).</p> <p>5. Які саме сучасні концепції методології науки Вам відомі?</p>	<p>Основна: [2; 5; 8; 10; 11]. Додаткова: [17; 18; 52; 57; 62; 64; 66]</p>

1	2	3
	<p>6. У чому полягає проблема цілісності сучасного наукового знання? Що вам відомо про необхідність кореляції природничих і соціально-гуманітарних досліджень за умов глобальних проблем сучасності?</p> <p>7. Як виглядає структура емпіричного знання? Що таке проблема теоретичної навантаженості факту?</p> <p>8. Дайте визначення поняття "наукова парадигма".</p> <p>9. Яке смислове навантаження має поняття "наукова картина світу"? У чому полягають її функції? Охарактеризуйте картину світу як онтологію, як форму систематизації знання, як дослідницьку програму.</p> <p>10. Відтворіть логіку розрізнення операціональних та філософських підвалин науки. Проаналізуйте роль філософських ідей і принципів в обґрунтуванні наукового знання</p>	
Тема 6. Гносеологія та епістемологія	<p>1. У чому полягає проблема істини, її критеріїв у епістемології. Наведіть варіанти її вирішення</p> <p>2. Конкретизуйте практику наукового дослідження як переходу від емпіричного (наукових фактів) до наукової теорії.</p> <p>3. У чому полягає специфіка практики наукового дослідження в соціогуманітарних дисциплінах.</p> <p>4. Охарактеризуйте специфіку соціоекономічного пізнання.</p> <p>5. Що є предметом філософії техніки і технології?</p> <p>6. У чому полягають класичний і некласичний варіанти формування теорії?</p> <p>7. Зробіть аналіз наукової революції як перебудови підвалин науки.</p> <p>8. Відрефлексуйте селективну роль культурних традицій у виборі стратегій наукового розвитку.</p> <p>9. Що є сутністю проблеми потенційно можливих історій науки?</p> <p>10. Репрезентуйте дискурс глобальних революцій і типів наукової раціональності: класичної, некласичної, постнекласичної науки</p>	<p>Основна: [2; 5; 8; 10; 11].</p> <p>Додаткова: [17; 18; 25; 52; 57; 62; 64]</p>

1	2	3
Тема 7. Онтологія науки	<ol style="list-style-type: none"> 1. Пригадайте дуалістичну інтерпретацію змісту категорії "онтологія науки". 2. Розкрийте зміст категорії "причинність" та "детермінізм" в онтології науки. 3. Охарактеризуйте сучасні процеси диференціації та інтеграції наук, зв'язок дисциплінарних і проблемно-орієнтованих досліджень. 4. Наведіть приклади зближення ідеалів природничого і соціально-гуманітарного пізнання. У чому полягає проблема гуманітарного контролю в науці та високих технологіях? 5. Зробіть концептуалізацію субстанції, енергії та інформації як складових сучасної наукової картини світу, що розвивається. Що вам відомо про системи, що самоорганізуються? 6. Які саме наукові онтології й наукові картини світу ви знаєте? 7. У чому полягає криза ідеалу ціннісно-нейтрального дослідження, проблема ідеологізованої (політизованої) науки? 	<p>Основна: [2; 5; 8; 10; 11].</p> <p>Додаткова: [17; 18; 25; 52; 57; 62]</p>
Тема 8. Еволюційна епістемологія (динаміка та закономірності зростання наукового знання)	<ol style="list-style-type: none"> 1. Що вам відомо про періодизацію майбутнього: безпосереднє, осяжне і віддалене майбутнє? 2. Які критерії і методи прогнозування вам відомі? 3. Зробіть дискурсивний аналіз понять глобалістики і глобалізація. 4. Проаналізуйте біологічну, соціокультурну і технологічну складові глобально-еволюційного процесу, концептуалізуйте діалектику їх взаємодії. 5. Розгляньте людську природу як об'єкт технології (гуманітарна експертиза, біоетика, біовлада і біополітика). Яке практичне значення має філософська антропологія в епоху біотехнології управління свідомістю? Що таке "право на життя" і "право на смерть" як гуманістична міра науково-технологічного прогресу? 6. Які концепції постлюдського майбутнього Ви знаєте? Порівняйте біоетику і трансгуманізм як світоглядні альтернативи 	<p>Основна: [2; 5; 8; 10; 11].</p> <p>Додаткова: [17; 18; 25; 52; 57; 62]</p>

1	2	3
	7. Наведіть моделі еволюції зростання наукового знання. 8. У чому полягає специфіка соціологічних моделей еволюції науки (теоретична соціологія науки)? 9. Охарактеризуйте постакадемічну фазу еволюції науки та механізми соціальної детермінації процесу наукового пізнання	

6.1. Теми доповідей

Тема 1. Наука як культурно-цивілізаційний феномен

1. Філософія науки як галузь філософського дослідження. Основні поняття та напрями її розвитку.
  2. Наука як культурно-історичний феномен і автономний соціальний інститут.
  3. Роль сучасної науки у розвитку суспільства і глобальні проблеми сучасності. Наука і влада.
  4. Виникнення науки – культурні умови й обставини.
  5. Предмет філософії науки. Онтологія науки.
  6. Міфологічний і науковий типи раціональності.
  7. Проблема походження науки.
  8. Наука як особливий тип пізнавальної діяльності. Форми знання (пізнання).
  9. Філософські підходи до пояснення феномена науки.
- Література:** основна: [1; 2; 5]; додаткова: [17; 18; 25; 53].

Тема 2. Генеза і еволюція науки

1. Антична наука і філософія (Піфагор, Фалес, Евклід, Архімед). Ідеї атомізму. Апорії Зенона.
2. Софісти і Сократ: від природи до людини.
3. Платон і його внесок у теоретичне обґрунтування математики і природознавства.
4. Арістотель як філософ і натураліст. Наукова програма Арістотеля.

5. Наука і освіта в Середньовіччі. Наука на арабському Сході. Знання і віра.

6. Наука епохи Відродження: дослідне знання і формування системи освіти.

7. Наука Нового часу, ідеали Просвітництва і контури сучасної науки.

8. Ф. Бекон – філософське обґрунтування дослідної науки Нового часу.

9. Галілей і експериментальне природознавство.

10. Р. Декарт як філософ і вчений. Вчення про метод.

11. Ньютон і формування класичного ідеалу наукового знання. Його боротьба проти "прихованих якостей" в природознавстві.

12. Агностицизм І. Канта.

13. Панлогізм Гегеля.

14. Позитивізм О. Конта, Дж. С. Мілля і Г. Спенсера. Погляд Конта на місце і роль громадських наук в системі наукового знання.

15. Становлення дисциплінарної науки в ХІХ столітті. Наука як покликання і професія (М. Вебер).

16. Логічний позитивізм (Віденський гурток) і його роль в розвитку філософії науки.

17. Філософські підстави сучасної наукової картини світу

Література: основна: [1; 2; 5; 8; 9]; додаткова: [17; 18; 62; 64; 72].

Тема 3. Наука як соціальний інститут. Соціологія та культурологія науки

1. Етос наукового товариства.

2. Наука як покликання.

3. Статус науковця у сучасному світі.

4. Соціальні функції науки.

5. Поняття соціального інституту. Специфіка соціального інституту науки.

6. Наукові норми та принципи. Етика науки.

7. Соціокультурні детермінанти наукової діяльності.

8. Міфологема "чистої" науки.

9. Експертне середовище як об'єкт дослідження соціології науки.

10. Відповідальність вченого у сучасному світі.

Література: основна: [2; 5; 8; 10; 11]; додаткова: [17; 18; 25; 30; 52; 57; 62].

Тема 4. Соціокультурна детермінація наукового та технологічного знання (економічні науки)

1. Проблема істинності й раціональності у соціально-гуманітарних науках.
  2. Текст як особлива реальність.
  3. Герменевтика і круг герменевтики.
  4. Соціальна верифікація наукового знання у соціогуманітарних, технологічних і природничих науках.
  5. Пояснення, розуміння, інтерпретація у соціальних і гуманітарних науках.
  6. Інформаційні технології та інформаційна культура.
  7. Концепція трансгуманізму й еволюційне майбутнє людини.
- Література:** основна: [2; 5; 8; 10; 11]; додаткова: [17; 18; 25; 30; 52; 57; 62].

Тема 5. Логіка й методологія науки

1. Емпіричний рівень наукового знання.
  2. Красота (естетика) наукової теорії.
  3. Особливості емпіричної і теоретичної мови науки.
  4. Структура емпіричного знання.
  5. Аксиоматика експерименту і спостереження.
  6. "Істини" факту.
  7. Процедури формування факту.
  8. Проблема теоретичного навантаження факту.
  9. Наукова проблема як початок наукового пошуку.
  10. Наукова гіпотеза та її концептуалізація.
  11. Наукова парадигма та її дискурсивний простір.
- Література:** основна: [2; 5; 8; 10; 11]; додаткова: [17; 18; 52; 57; 62; 64; 66].

Тема 6. Гносеологія та епістемологія

1. Міфологічний і науковий типи раціональності.
2. Проблема походження науки.
3. Наука як особливий тип пізнавальної діяльності.
4. Філософські підходи до пояснення феномена науки.
5. Основні ідеї першого позитивізму.
6. Другий позитивізм як етап розвитку філософії науки.

7. Віденський гурток і становлення неопозитивізму.
  8. Постпозитивізм і проблема обґрунтування наукового пізнання.
  9. Проблема об'єктивності наукового пізнання.
  10. Філософська і наукова раціональність.
  11. Типи наукової раціональності.
  12. Проблема динаміки наукового знання.
  13. Особливості предмета і методології соціально-гуманітарних наук.
  14. Інтуїція та уява в науковому пізнанні.
  15. Витоки європейської науки (Е. Гуссерль).
  16. Основні риси науки Нового часу (М. Хайдеггер).
  17. Проблема фундаменту наукового пізнання (М. Шлік).
  18. Критика метафізики в логічному позитивізмі (Р. Карнап).
  19. Наукові революції і нормальна наука (Т. Кун, К. Поппер).
  20. Методологія науково-дослідних програм (І. Лакатос).
  21. Філософські підстави науки (А. Койре, Дж. Холтон).
  22. Філософія і наука (Ж. Дельоз, Ф. Гваттарі).
- Література:** основна: [2; 5; 8; 10; 11]; додаткова: [17; 18; 25; 52; 57; 62; 62].

Тема 7. Онтологія науки

1. Поняття наукової картини світу.
2. Ідеали і норми наукового дослідження.
3. Універсальний еволюціонізм як підстава сучасної наукової картини світу.
4. Методологія сучасної теорії складних систем (синергетика).
5. Поняття наукової раціональності. Історизм і релятивізм у науковому пізнанні "case study".
6. Наука і цінності.
7. Дуалістичний зміст категорії "онтологія науки".
8. Причинність, детермінізм, синергетика.
9. Матерія, енергія та інформація як фундаментальні категорії науки.
10. Загальна характеристика еволюції концепцій детермінізму.

Література: основна: [2; 5; 8; 10; 11]; додаткова: [17; 18; 25; 52; 57; 62; 62].

Тема 8. Еволюційна епістемологія (динаміка та закономірності зростання наукового знання)

1. Специфіка соціально-гуманітарного знання.
2. Умовність дихотомії "соціально-гуманітарне/природниче знання".
3. Фундаментальні та прикладні дослідження.
4. Наука й економіка.
5. Наукова етика і псевдонаука.
6. Специфіка псевдонауки у XXI столітті.
7. Міждисциплінарність як характеристика сучасних науково-технічних проектів.
8. Сучасні методологічні стратегії наукового дослідження.
9. Критерії ефективності наукової роботи.
10. Головні характеристики сучасної постнекласичної науки.
11. Конвергенція ідеалів природничо-наукового і соціально-гуманітарного пізнання.
12. Сучасні процеси диференціації та інтеграції наук.
13. Проблема гуманітарного контролю щодо науки і високих технологій.
14. Криза ідеалу ціннісно-нейтрального дослідження.
15. Проблема науки і технології як джерела екзистенціального ризику.
16. Постнекласична наука і світоглядні настанови техногенної цивілізації.
17. Сцієнтизм і антисцієнтизм.

Література: основна: [2; 5; 8; 10; 11]; додаткова: [17; 18; 25; 30; 52; 57; 62; 62].

6.2. Теми есе

Есе, есей (від фр. *essai* – спроба, начерк) – невеликий за обсягом прозовий твір, що має довільну композицію і висловлює індивідуальні думки та враження з конкретного приводу чи питання і не претендує на вичерпне і визначальне трактування теми; це жанр, який лежить на перетині художньої та публіцистичної (часом науково-популяризаторської) творчості. Хоча художні тексти в стилі есе відомі з часів античності, появу цього жанру пов'язують з ім'ям Мішеля Монтеня, який з 1572 року й до кінця життя працював над своїм найбільшим літературним твором, що мав назву "Essais" ("Проби").

Визначальними рисами есе, як правило, є незначний обсяг, конкретна тема, дана в підкреслено вільному, суб'єктивному її тлумаченні, вільна композиція, парадоксальна манера мислення. Як правило, есе виражає нове, суб'єктивне слово про щось.

Стиль есе відрізняється образністю, афористичністю, використанням свіжих метафор, нових поетичних образів, свідомою настановою на розмовну інтонацію і лексику. Він здавна формувався у творах, в яких на перший план виступає особистість автора. Пограничними жанрами для есе є поезія в прозі та науковий нарис або філософський трактат.

Будь-яка наукова або аналітична проблема є питання або ряд питань, на які ми не знаємо відповіді, але хочемо їх отримати. Науковий пошук та аналіз є шлях до потрібного нам знання, тобто до відповіді. Результатом аналітичної роботи є текст, що містить висновок дослідника та проблеми і аргументи, що його обґрунтовують. Якщо реферат – це, за своєю суттю, *чужий* текст, лише оброблений (переказаний) студентом, то есе є текстом авторським, тобто самостійно складеним. Есе є результатом самостійного аналізу проблеми, що задана темою есе. Іншими словами, тема есе є питанням, на яке студент у своєму власному тексті повинен дати аргументовану відповідь.

Основні вимоги до тексту есе

Вимога перша і головна. Оскільки автором тексту есе є студент, то чужі тексти можуть використовуватися *тільки* у вигляді цитат, а правила цитування повинні строго дотримуватися. Цитати повинні мати підрядкові примітки, що містять посилання на джерело, і виділятися лапками. Якщо переказується великий фрагмент чужого тексту своїми словами, то необхідно назвати автора і дати посилання. Просто вказувати використані джерела у списку літератури *недостатньо*. Якщо студент ніяк не окреслив фрагмент чужого тексту, який вставив у своє есе, тобто не вказав на авторство іншої людини, це означає, що він видає чужий текст за свій власний. Це називається плагіатом і є неприпустимим. Будь-який плагіат буде означати зниження оцінки аж до 1 бала.

Вимога друга. Обсяг цитат, що використано в тексті, включаючи переказ, не повинен перевищувати 25 % загального обсягу есе. Перевищення цієї цифри є зловживання цитуванням і також слугує підставою для зниження оцінки.

Вимога третя. *Ясність*. Той, хто читає роботу студента повинен розуміти, що він мав на увазі. Студенти повинні утримуватися від використання термінів, значення яких вони не знають. Будь-який термін, що використовується у тексті, студенти повинні вміти пояснити.

Вимога четверта. *Послідовність*. Текст не повинен містити логічно несумісних тверджень.

Вимога п'ята. *Чіткість внутрішньої структури*. Текст повинен мати чітку внутрішню організацію, тобто не бути потоком свідомості. Принаймні, потрібно виокремити три частини:

1) вступ, в якому автор в одному-двох реченнях викладає сутність своїх тверджень, тобто стисло відповідає на питання теми або висловлює власну гіпотезу;

2) розгорнута аргументація, за допомогою якої він підкріплює висловлену тезу/гіпотезу;

3) висновок, в якому він ще раз повторює свої здобутки, вказуючи на їх зв'язок з аргументами, що надано.

Обов'язковою частиною есе є список використаної літератури, залучення якої потрібно і всіляко вітається.

Під час написання есе студенти повинні мислити самостійно, мати свою точку зору і вміти аргументовано відстоювати її.

Технічні вимоги

Обсяг есе – від 5 до 10 (не більш ніж) сторінок машинописного тексту (12 кегль, полуторний інтервал). За перевищення обсягу оцінка знижується. Зразок оформлення:

Есе з дисципліни "Філософія науки" на тему "Скромна чарівність буржуазії"

"Скромна чарівність буржуазії" (від фр. *Le charme discret de la bourgeoisie*) – сюрреалістична кінокомедія іспанського режисера Луїса Бунюеля 1972 року, знята за сценарієм, написаним Жаном-Клодом Карр'єром у співавторстві з режисером. Фільм нагороджений премією "Оскар" у категорії найкращий фільм чужоземною мовою.

Фільм зображає компанію людей із вищого світу, які кілька разів намагаються зібратися за вечерею чи обідом, але щоразу їм щось перешкоджає. Згодом реальність та сні персонажів настільки переплутуються, що глядач перестає розуміти, чий сон він спостерігає. Фільм високо розцінюється критиками.

Орієнтовні теми есе

1. Філософія як доля.
2. Проблема періодизації історії науки.
3. Становлення науки як соціального інституту.
4. Наука і суспільство.
5. Класифікація наук: історія проблеми.
6. Знання та його історичні форми.
7. Міф і знання.
8. Позитивістська традиція в філософії науки
9. Ідея створення "нової науки" (Ф. Бекон, Р. Декарт).
10. Концепція науки і розвитку наукового знання К. Поппера.
11. Наукова революція і концепція зміни парадигм Т. Куна.
12. Методологія науково-дослідних програм і метод раціональної реконструкції історії науки в концепції І. Лакатоса.
13. Теоретико-методологічний плюралізм П. Фейєрабенда.
14. Раціональне та ірраціональне в науковому пізнанні: історія проблеми та сучасні дискусії.
15. Культурно-історичні типи раціональності і класичний ідеал наукової раціональності.
16. Історія уявлень про природу наукової істини.
17. Пояснення, розуміння, інтерпретація як методи пізнання і аргументації (історія і сучасність).
18. Наука і техніка: історичні етапи їх взаємозв'язку.
19. Історія дискусії про визначення категорії "матерія".
20. Невизначеність світу і світ невизначеності в історії науки.
21. Поняття "порядок і хаос": історія і сучасні наукові трактування.
22. Гуманітарна філософія техніки (Л. Мемфорд, М. Хайдеггер, Х. Ортега-і-Гассет, Ж. Еллюль, К. Ясперс та ін.).
23. Техніка і технологія як соціально-історичні явища.
24. Епістемологія, історія і соціологія знання: традиційне і сучасне розуміння співвідношення.
25. Історичні варіанти осмислення мови в філософії ХХ століття.
26. Історико-філософські аспекти математичного моделювання.
27. Становлення математики як науки: історико-філософський аналіз проблеми.
28. Принципи додатковості Н. Бора і невизначеності В. Гейзенберга: проблеми об'єктивності фізичного знання.

29. Проблеми управління та організації праці в історико-філософській ретроспективі.
30. Власність як предмет філософської концептуалізації.
31. Гроші та їх сакральний сенс.
32. Істина як симулякр.
33. Археологія знання М. Фуко.
34. Економіка як солідарність.
35. Праця як філософська категорія.
36. Гроші як сакральний символ політики.
37. Політика як солідарність.
38. Політика як спектакль.
39. Політика як дискурс.
40. Політика як класова боротьба.
41. Багатство як чеснота.
42. Бідність як порок.
43. Рівність як міф.
44. Рівність як трансценденція демократії.
45. Соціальна стратифікація як початок політики.
46. Чи все на краще у цьому найкращому із світів? (оммаж В. Ляйбницю).
47. Мова як форма влади.
48. Метафора "зіткнення цивілізацій" у сучасній світовій політиці.
49. Ідеологія як філософська вульгаризація.

6.3. Контрольні запитання для самодіагностики

1. З'ясуйте різницю у термінах "псевдонаука" та "антинаука".
2. Куди (до науки, псевдонауки, антинауки) слід віднести астрологію, хіромантію, метафізику, історичний матеріалізм, політекономію, фізику? (Відповідь обґрунтуйте).
3. Чи завжди наука відповідає всім критеріям науковості? Чому?
4. Як ви гадаєте, чи можна сучасні природничі та гуманітарні науки вважати різновидом міфу? Чому?
5. Чи є що-небудь спільне і, якщо є, то що саме, між наукою і міфом?

6. Проаналізуйте особливості міфічного. Спробуйте виявити їх у сучасних природничих і гуманітарних науках чи інших сучасних формах людської діяльності.

7. Наведіть аргументи "за" і/чи "проти" рівноправності науки, міфології, інших форм людської діяльності.

8. Наведіть приклади елементів міфічного світогляду в житті сучасних людей.

9. Проаналізуйте закон трьох стадій О. Конта, наведіть аргументи "за" чи/і "проти" нього.

10. Що слід вважати таким, що пізнається, і таким, що не пізнається? Наведіть приклади.

11. Що таке гуманітарні і що таке природничі науки? У чому полягає різниця між ними?

12. Назвіть складові елементи наукового знання, проаналізуйте їх місце та роль у науковому пізнанні.

13. Що таке наукова теорія? Які наукові теорії ви знаєте?

14. Яким чином визначаються наукові поняття? Які способи визначення понять використовуються в економічних науках?

15. Проаналізуйте місце і роль гіпотези в науці (в економічних науках).

16. Що таке факт? Чи можливі "голі" факти? Чому?

17. Що таке експеримент? Які різновиди експерименту вживаються в економічних науках?

18. У чому полягають проблеми індукції? Які шляхи можливого їх розв'язання?

19. Що таке гіпотетико-дедуктивний метод? У чому полягають його сильні й слабкі сторони порівняно з іншими методами?

20. Що таке абдукція? Наведіть приклади абдукції в економічних науках.

21. Що таке моделювання? Наведіть приклади використання моделей у економічних науках.

22. Що таке верифікація та фальсифікація? Чи має (якщо має, то які) переваги один із цих методів порівняно з іншим? Чому?

23. Що таке герменевтика? У яких науках використовуються її методи?

24. У яких науках герменевтика набуває онтологічного статусу?

25. Що таке структуралізм? Чи прийнятні методи структуралізму в економічних науках? Чому?

26. Які методи використовуються у сучасних економічних науках?
27. У чому різниця між онтологією та метафізикою?
28. Проаналізуйте онтологічні аспекти феноменології. Чи співпадають вони з онтологічними аспектами природничих, гуманітарних, формальних наук?
29. Що таке причинність і детермінізм? Яким чином вони пов'язані? Чи можливе одно без іншого? Чому і яким чином?
30. Наведіть аргументи на користь об'єктивного чи/і суб'єктивного характеру причинності та детермінізму.
31. Що таке інформація? У чому її природа? Як інформація впливає на природні й суспільні процеси?
32. Що таке синергетика? Що є культурою (економікою, політикою, наукою) з погляду синергетики?
33. У чому полягає причина застосування статистичних методів у науці?
34. Проаналізуйте онтологічні аспекти економічних наук. Чи перетинаються вони з онтологічними аспектами інших наук?
35. Що таке істина? Які концепції істини існують?
36. Які концепції істини є найбільш прийнятними в економічних науках? Чому? Обґрунтуйте.
37. Що таке класична концепція істини? Які проблеми вона викликає?
38. Що таке семантична, прагматична, когерентна, феноменологічна концепції істини? Які проблеми виникають під час їх застосування?
39. Що таке теза Дюгема-Куайна? Чи придатна вона для економічних наук?
40. Що таке теза Куна-Фейєрабенда? Коли і як вона спрацьовує?
41. Що таке редукціонізм та емерджентність? Наведіть приклади.
42. Що таке парадигма й нормальна наука?
43. Коли і як відбуваються наукові революції?
44. Назвіть сильні і слабкі сторони кунівської концепції наукових революцій?
45. Чим обумовлена еволюція науки в концепції Тулміна? Назвіть внутрішні й зовнішні фактори такої еволюції. Чи можна науку вважати "міфом ХХ століття"? Чому? Обґрунтуйте.
46. Проаналізуйте місце і роль науки у вільному суспільстві? Наведіть аргументи "за" і "проти" фейєрабєндівської концепції.

47. Проаналізуйте розвиток соціології знання з моменту зародження і до сьогодення. Чи можна виявити (якщо можна, то які) тенденції у цьому розвитку?

48. Порівняйте епістемологічні позиції Р. Мертона і К. Мангейма. Що в них спільного? Що відмінного?

49. Наведіть аргументи: "за" і "проти" приховування наукової інформації.

50. У чому полягають культурницькі аспекти наукової діяльності?

51. Що таке тематичний аналіз науки? Яким чином він перетинається з культурологією та соціологією науки?

52. Що таке ситуація постмодерну? Чим вона характеризується?

53. Що таке постструктуралізм, деконструктивізм, постпозитивізм, археологія знання?

54. Які три стратегії виділяє М. Фуко в процесі розвитку європейської думки?

55. Проаналізуйте місце й роль суто раціоналістичних та інтуїтивістських моментів наукового пошуку. Наведіть приклади.

7. Індивідуально-консультативна робота

Індивідуально-консультативна робота здійснюється за графіком індивідуально-консультативної роботи у формі індивідуальних занять, консультацій, перевірки виконання індивідуальних завдань, перевірки та захисту завдань, що винесені на поточний контроль тощо.

Формами організації індивідуально-консультативної роботи є:

а) за засвоєнням теоретичного матеріалу:

консультації: індивідуальні (запитання – відповідь), групові (розгляд типових прикладів – ситуацій);

б) за засвоєнням практичного матеріалу:

консультації індивідуальні та групові;

в) для комплексного оцінювання засвоєння програмного матеріалу: індивідуальне здавання виконаних робіт.

8. Методи навчання

Відповідно до реалізації компетентнісного підходу в навчальному процесі передбачається використання активних та інтерактивних форм

проведення занять (розбір конкретних ситуацій та ін.) у комбінації з позааудиторною роботою (участь у конференціях та круглих столах) з метою формування і розвитку особистісних якостей у здобувачів освітньо-наукового ступеня "доктор філософії".

У процесі викладання навчальної дисципліни для активізації навчального процесу передбачено застосування таких методик: проблемні лекції, міні-лекції, робота в малих групах, презентації, банки візуального супроводження, семінари-дискусії, кейс-метод, мозкові атаки (розподіл цих методик активізації процесу навчання за темами навчальної дисципліни представлено в табл. 8.1). Використання зазначених навчальних технологій впливає на посилення здатності слухачів до самостійності (формування власної точки зору з окремого питання чи проблеми) та групової роботи (здатність до соціальної інтеграції та до компромісу в прийнятті колективних рішень і при вирішенні конфліктів).

Таблиця 8.1

Використання методик активізації процесу навчання

Тема	Практичне застосування навчальних технологій
1	2
Тема 1. Наука як культурно-цивілізаційний феномен	Міні-лекція з питання "Походження та сутність науки". Семінар-дискусія з питання "Різноманітність форм знання"
Тема 2. Генеза і еволюція науки	Семінар-дискусія з питання "Л. Вітгенштейн versus К. Поппер: два філософи – дві парадигми сучасної філософії науки та два підходи до концептуалізації сучасного суспільства". Презентація результатів роботи в малих групах
Тема 3. Наука як соціальний інститут. Соціологія та культурологія науки	Міні-лекція. Мозкова атака
Тема 4. Соціокультурна детермінація наукового та технологічного знання (економічні науки)	Проблемна лекція. Презентація результатів роботи в малих групах
Тема 5. Логіка й методологія науки	Міні-лекція. Мозкова атака. Банки візуального супроводження. Демонстрація науково-популярного фільму "Демократія по-українськи"

1	2
Тема 6. Гносеологія та епістемологія	Проблемна лекція. Кейс-метод
Тема 7. Онтологія науки	Презентація результатів роботи в малих групах
Тема 8. Еволюційна епістемологія (динаміка та закономірності зростання наукового знання)	Міні-лекція. Мозкова атака. Демонстрація науково-популярного фільму "Мішель Фуко"

Основні відмінності активних та інтерактивних методів навчання від традиційних визначаються не тільки методикою і технікою викладання, але й високою ефективністю навчального процесу, який виявляється у: високій мотивації студентів; закріпленні теоретичних знань на практиці; підвищенні самосвідомості; формуванні здатності студентів до самостійності (формування власної точки зору з окремого питання чи проблеми) та групової роботи (здатність до соціальної інтеграції та до компромісу в прийнятті колективних рішень і при вирішенні конфліктів).

Проблемна лекція – спрямована на розвиток логічного мислення студентів (аспірантів). Коло питань відповідної лекції обмежується двома-трьома ключовими моментами, увага студентів концентрується на матеріалі, який не знайшов відображення у підручниках, виділяються головні висновки з питань, що розглядаються. Під час викладання лекційного матеріалу слухачам пропонуються питання для самостійного розмірковування. Відповіді на запитання дає лектор, але система питань спонукає студентів сконцентруватися і шукати їх вирішення. Під час викладання лекційного матеріалу слід уникати прямої відповіді на поставлені запитання, а висвітлювати лекційний матеріал таким чином, щоб отриману інформацію студенти могли використовувати при розв'язанні проблеми.

Міні-лекція – передбачає виклад навчального матеріалу за короткий проміжок часу і характеризується значною ємністю, складністю логічних побудов, образів, доказів та узагальнень. Міні-лекції проводяться, як правило, як частина заняття-дослідження. На початку проведення міні-лекції увага студентів акцентується на необхідності представити викладений лекційний матеріал у структурно-логічному вигляді. На розгляд виносяться питання, які відображено у плані лекції, але викладаються

вони стисло. Міні-лекція сприяє підвищенню активності та уваги студентів (аспірантів) у сприйнятті матеріалу, зосереджує студентів на використанні системного підходу у процесі відтворення отриманої на лекції інформації.

Проведення проблемних лекцій та міні-лекцій доцільно поєднувати з **роботою в малих групах**. Робота в малих групах дозволяє структурувати семінарські заняття за формою та змістом, створює можливості для участі кожного студента (аспіранта) в роботі семінару, забезпечує формування досвіду соціального спілкування. Результати роботи цих груп потрібно **презентувати** і обговорювати. У ході презентацій учасники груп представляють перед аудиторією результати своєї роботи.

Банки візуального супроводження активізують навчально-пізнавальну діяльність, творче сприйняття змісту навчальної дисципліни завдяки наочності.

Семінар-дискусія – передбачає обмін думками і поглядами учасників стосовно теми, а також розвиває мислення, допомагає формувати погляди і переконання, виробляє вміння формулювати думки і висловлювати їх, вчить оцінювати пропозиції інших людей, критично підходити до власних поглядів.

Мозкова атака – метод розв'язання невідкладних завдань, сутність якого полягає в тому, щоб висловити велику кількість ідей за обмежений проміжок часу, обговорити і здійснити їх селекцію.

Кейс-метод (метод аналізу конкретних ситуацій у процесі вивчення навчального матеріалу) дозволяє наблизити процес навчання до реальної практичної діяльності.

Розподіл методик активізації процесу навчання за темами навчальної дисципліни подано в табл. 8.2.

Таблиця 8.2

Використання методик активізації процесу навчання

Назви тем	Практичне застосування методик	Методики активізації процесу навчання
1	2	3
Тема 2. Генеза і еволюція науки	Семінарське заняття. Питання: "Наука – мистецтво, призначення чи технологія пошуку істини?"	Семінари-дискусії, презентації

1	2	3
Тема 5. Логіка й методологія науки	Семінарське заняття. Питання: "Що таке наукова теорія? Які наукові теорії ви знаєте?"	Семінари-дискусії, презентації
Тема 6. Гносеологія та епістемологія	Семінарське заняття. Питання: "Що таке парадигма й нормальна наука? Коли і як відбуваються наукові революції?"	Робота в малих групах, презентації
Тема 7. Онтологія науки	Семінарське заняття. Питання: "Проаналізуйте місце і роль науки у вільному суспільстві. Наведіть аргументи "за" і "проти" фейєрабендівської концепції"	Робота в малих групах, презентації

9. Методи контролю

Рівень сформованості у аспірантів особистісних якостей та загальнокультурних (універсальних) компетентностей (загальнонаукових і соціально-особистісних) визначається **системою оцінювання знань** із навчальної дисципліни. Формами контролю і оцінювання щодо встановлення рівня опанування студентом відповідних компетентностей є вирішення теоретичних або тестових модульних завдань.

Поточний контроль здійснюється відповідно до порядку оцінювання результатів навчання студентів за накопичувальною бально-рейтинговою системою ХНЕУ ім. С. Кузнеця (табл. 9). Оцінка якості засвоєння аспірантами системи знань з навчальної дисципліни згідно зі **100 – бальною** накопичувальною системою включає:

- поточний контроль успішності (**60 балів**): засвоєння теоретичного лекційного матеріалу, робота на семінарських заняттях, підготовка доповідей, есе та ін.;
- підсумковий контроль успішності – **іспит (40 балів)**.

Поточний контроль успішності містить оцінки за засвоєння теоретичного лекційного матеріалу, за роботу на семінарських заняттях, за підготовлені доповіді, за різні види самостійної роботи (есе та ін.), за виконання завдань підсумкової контрольної роботи.

Кількість балів, які здобувачі отримують за різні форми навчання, подано в табл. 9.

Таблиця 9.1

Оцінювання за формами навчання

Форми навчання	Максимальна кількість балів
Обов'язкові	
Відвідування лекцій (конспект)	0,5 (кожна лекція)
Робота на семінарах	0,5 (кожний семінар)
Написання есе	12
Доповідь (реферативне повідомлення)	4 (двічі за семестр)
Участь у дискусії	4 (* 4)
Підсумковий колоквіум	15

10. Розподіл балів, які отримують студенти (аспіранти)

Розподіл балів у межах тем змістовних модулів 1 і 2 наведено в табл. 10.1.

Таблиця 10.1

Розподіл балів за темами

Теми змістового модуля		Лекції	Семінарські заняття	Есе	Доповідь	Участь у дискусії	Колоквіум (підсумк. КР)	Σ
1	2	3	4	5	6	7	8	9
ЗМ 1 і 2	Тема 1. Наука як культурноцивілізаційний феномен	0,5	0,5					1
	Тема 2. Генеза і еволюція науки	0,5	0,5			4		5
	Тема 3. Наука як соціальний інститут. Соціологія та культурологія науки	0,5	0,5		4			5
	Тема 4. Соціокультурна детермінація наукового та технологічного знання (економічні науки)	0,5	0,5		4			5
	Тема 5. Логіка й методологія науки	1	1			4		6

1	2	3	4	5	6	7	8	9
	Тема 6. Гносеологія та епістемологія	0,5	1	12		4	15	5,5
	Тема 7. Онтологія науки	0,5	0,5			4		17
	Тема 8. Еволюційна епістемологія (динаміка та закономірності зростання наукового знання)		0,5					15,5
Усього за змістовими модулями		4	5	12	8	16	15	60
Іспит								40
	Σ	4	5	12	8	16	15	100

Критерії оцінювання різноманітних форм перевірки знання (табл. 10.2). **Доповідь**, рефероване повідомлення, реферат (лат. *refero* – доношу, повідомляю, переказую) – короткий переказ змісту наукової роботи, книги або вчення, оформлене у вигляді письмової публічної доповіді; доповідь на задану тему, зроблена на основі критичного огляду відповідних джерел інформації (наукових праць, літератури по темі). Реферування – це одна з найбільш широко розповсюджених письмових форм отримання інформації, яка дозволяє за умови сучасного величезного потоку інформації у короткий термін відібрати потрібну спеціалісту інформацію. Порівняно з анотуванням реферування є досконалішим методом обробки інформації джерел інформації: якщо в анотації приводиться лише короткий перелік питань, що розглядаються, то в рефераті викладається сутність питань та наводяться найважливіші висновки.

Таблиця 10.2

Критерії оцінювання доповідей

Бали	Критерії оцінювання
1	2
4 (відмінно)	Доповідь виявляє бездоганне володіння понятійно-категоріальним апаратом дисципліни; демонструє глибину та оригінальність мислення; відтворює змістовні та формально-логічні зв'язки речей, об'єктів та предметів; презентує риторичну натхненність; містить засвоєний теоретичний матеріал у повному обсязі

1	2
3 (добре)	Доповідь виявляє добре володіння понятійно-категоріальним апаратом дисципліни; демонструє правильність мислення; відтворює змістовні та формально-логічні зв'язки речей, об'єктів та предметів; презентує обізнаність із риторичними прийомами; містить недоліки стосовно обґрунтованості
2 (задовільно)	Доповідь виявляє обізнаність із понятійно-категоріальним апаратом дисципліни; демонструє навички формально-логічного мислення; фіксує змістовні та формальні зв'язки речей, об'єктів та предметів; містить лише загальноприйняті кліше та штампи
1 (достатньо)	Доповідь задовольняє мінімальним вимогам щодо опанування теоретичного матеріалу; не має ознак самостійної промови

Есе є твором-роздумом невеликого обсягу з вільною композицією, що виражає індивідуальні враження, міркування по конкретному питанню. Есе припускає вираження автором своєї точки зору, суб'єктивної оцінки предмета міркування, дає можливість творчого, оригінального осмислення матеріалу. Мета есе полягає у розвитку навичок самостійного творчого мислення та письмового викладу власних думок. Написання таких робіт дозволяє авторові навчитися чітко та грамотно формулювати думки, впорядковувати інформацію, використовувати основні категорії аналізу, виділяти причинно-наслідкові зв'язки, аргументувати висновки.

Есе повинно містити виклад сутності поставленої проблеми, самостійний аналіз з використанням концепцій і аналітичного інструментарію, розглянутого в межах дисципліни, висновки, що узагальнюють авторську позицію.

Критерії оцінювання есе наведено в табл. 10.3.

Таблиця 10.3

Критерії оцінювання есе

Бали	Критерії оцінювання
1	2
12	Робота виявляє самостійність, творчість та оригінальність мислення, глибоке розуміння проблеми, що розглядається. Висунуті тези аргументовані. Застосовані порівняння й узагальнення для аналізу взаємозв'язку понять і явищ. Наведено альтернативні погляди на проблему, надана власна оцінка та висновки. Робота відповідає основним вимогам щодо стилю, оформлення, використання цитат

1	2
11	Робота виявляє глибоке знання теоретичного матеріалу, розуміння проблеми, що розглядається. Висунуті тези достатньо аргументовані. Надана власна оцінка та обґрунтовані висновки. Робота відповідає основним вимогам щодо стилю, оформлення, використання цитат
10	Робота виявляє добре знання теоретичного матеріалу, розуміння проблеми, що розглядається. Висунуті тези достатньо аргументовані. Надана власна оцінка та обґрунтовані висновки. Робота відповідає основним вимогам щодо стилю, оформлення, використання цитат, але містить прикрі неточності
9	Робота в цілому оригінальна, але бракує аргументованих висновків, допущені певні помилки під час визначення категорій, смислових зв'язків, тощо
8	Робота виявляє обізнаність студента з проблематикою питання, але бракує аргументованих висновків, допущені певні помилки під час визначення категорій, смислових зв'язків тощо
7	Робота фіксує прийнятну обізнаність студента з проблематикою дослідження, але бракує аргументованих висновків; виявлені певні труднощі під час оперування теоретичним матеріалом
6	Робота виявляє недостатнє розуміння проблеми, демонструє недостатню самостійність. Логічна структура, стиль, оформлення викликають зауваження
5	Робота містить часткове висвітлення теми дослідження. Висновки недостатньо аргументовані. Роботі бракує проблемності та оригінальності; виявлені певні труднощі під час оперування теоретичним матеріалом
4	Присутнє часткове висвітлення теми. Висновки не аргументовані. Робота балансує на межі академічної чесноти
3	Виявлено нерозуміння проблеми, тема есе не розкрита. Робота несамотійна. Логічна структура, стиль, оформлення викликають серйозні зауваження
1–2	Есе оформлене з грубими порушеннями вимог, не містить ніяких гіпотез, тез, є прямим запозиченням (плагіатом)

Підсумкова контрольна робота складена у формі тестових запитань (як закритих, так і відкритих), таблиць, структурно-логічних схем. Загалом містить 30/60 точок оцінювання, кожна правильна відповідь дає 0,5/0,25 бали; у підсумку – 15 балів.

Підсумковий контроль успішності проводиться у формі письмового іспиту. У табл. 10.4 наводиться шкала оцінювання в балах.

Зразок екзаменаційного білета

ХАРКІВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ЕКОНОМІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ ІМЕНІ СЕМЕНА КУЗНЕЦЯ

Екзаменаційний білет № для складання іспиту з дисципліни "Філософія науки" аспірантами ступеня доктор філософії (PhD)

1. Емпіричний критерій науковості теоретичного знання, запропонований К. Поппером, має назву:
  - а) принципу верифікації;
  - б) принципу додатковості;
  - в) принципу проліферації;
  - г) принципу фальсифікації.
2. Логічними методами і прийомами дослідження є:
  - а) аналіз, синтез, абстрагування, узагальнення, дедукція, індукція та ін.;
  - б) інтерполяція, ітеративні методи, чисельне інтегрування, розкладання матриць;
  - в) ітераційний метод, інтерполяція, метод багатовимірної оптимізації, метод сполучених напрямків;
  - г) метод кінцевих елементів, метод кінцевих різниць, метод дискретного елемента, метод граничного елемента.
3. Що таке ситуація постмодерну? Чим вона характеризується?
4. У чому полягає принципова відмінність між природничою і соціоекономічною формою пізнання?

Затверджено на засіданні кафедри філософії та політології
протокол від "—" 20... р.

Зав. кафедри

(підпис)

Кузь О. М.

(П. І. Б.)

Екзаменатор

(підпис)

(П. І. Б.)

Шкала оцінювання письмового іспиту

Ступінь виконання	Бал
Відповідь аргументована, виявляє глибину та оригінальність мислення. Містить засвоєний теоретичний матеріал у повному обсязі	40
Відповідь аргументована, але не виявляє достатньої самостійності мислення. Під час оперування теоретичним матеріалом допущено незначні помилки	35
Присутнє лише часткове висвітлення змісту питання; виявлені певні труднощі під час оперування теоретичним матеріалом; допущені суттєві помилки, які впливають на зміст; самостійність мислення виявлена лише частково	30
Під час відповіді на питання допущені суттєві помилки, які впливають на зміст; самостійність мислення виявлена лише частково	25
Відповідь виявляє лише загальне ознайомлення студента з проблематикою питання; самостійність мислення, висновки відсутні	20
Відповідь виявляє практичну відсутність у студента самостійності мислення; здатність робити узагальнення та теоретичні висновки	15
Відповідь виявляє повну некомпетентність студента; нерозуміння самої сутності проблемного поля окресленого питанням	5 / 10

Підсумкова оцінка з навчальної дисципліни визначається відповідно до Тимчасового положення "Про порядок оцінювання результатів навчання студентів за накопичувальною бально-рейтинговою системою" ХНЕУ ім. С. Кузнеця (табл. 10.5).

Оцінки за цією шкалою заносяться до відомостей обліку успішності, індивідуального навчального плану студента (аспіранта) та іншої академічної документації.

Шкала оцінювання: національна та ЄКТС

Сума балів за всі види навчальної діяльності	Оцінка ЄКТС	Оцінка за національною шкалою	
		екзамен	залік
90 – 100	A	відмінно	зараховано
82 – 89	B	добре	
74 – 81	C		
64 – 73	D	задовільно	
60 – 62;	E		
35 – 59	FX	незадовільно	не зараховано
1 – 34	F		

Оцінки за цією шкалою заносяться до відомостей обліку успішності, індивідуального навчального плану студента та іншої академічної документації.

11. Рекомендована література**11.1. Основна**

1. Білецький І. П. Філософія науки : навчальний посібник / І. П. Білецький, О. М. Кузь, В. Ф. Чешко. – Харків : Вид. ХНЕУ, 2005 – 128 с.
2. Введение в философию : учеб. пособ. для вузов / Авт. колл. : Фролов И. Т. и др. – [3-е изд., перераб. и доп.]. – Москва : Республика, 2003. – 623 с.
3. Горський В. С. Історія української філософії : навчальний посібник / В. С. Горський. – Київ : Наукова думка, 2001. – 376 с.
4. Губерський Л. В. Філософія : навч. посіб. Л. В. Губерський / Л. В. Губерський, І. Ф. Надольний, В. П. Андрущенко ; за ред. І. Ф. Надольного. – 3-тє вид., стер. – Київ : Вікар, 2003. – 457 с.
5. История философии : Запад – Россия – Восток. Книга первая Философия древности и Средневековья : учебник для вузов / под ред.

Н. В. Мотрошиловой. – 2-е изд., испр. и доп. – Москва : Академический Проект, 2012. – 435 с. – (Концепции); Книга вторая : Философия XV–XIX вв. : учебник для вузов / под ред. Н. В. Мотрошиловой. – 2-е изд., испр. – Москва : Академический Проект, 2012. – 485 с. – (Концепции); Книга третья : Философия XIX–XX вв. : учебник для вузов / под ред. Н. В. Мотрошиловой, А. М. Руткевича. – 2-е изд., испр. и доп. – Москва : Академический Проект, 2012. – 443 с. – (Концепции); Книга четвертая : Философия XX вв. : учебник для вузов / под ред. Н. В. Мотрошиловой, А. М. Руткевича. – 2-е изд., испр. и доп. – Москва : Академический Проект, 2012. – 426 с.

6. Новая философская энциклопедия. В 4-х тт. / Ин-т философии РАН; Нац. обществ.-науч. фонд; Предс. научно-ред. совета В. С. Степин. – Т. 1. – Москва : Мысль, 2000. – 722 с. ; Т. 2. – Москва : Мысль, 2001. – 636 с. ; Т. 3. – Москва : Мысль, 2001. – 694 с. ; Т. 4. – Москва : Мысль, 2001. – 606 с.

7. Панин А. В. Философия : учебник / А. В. Панин, П. В. Алексеев. – 3-е изд., перераб. – Москва : ТК Велби, Проспект, 2005. – 608 с.

8. Рассел Б. Історія західної філософії / Б. Рассел ; пер. з англ. – Київ : Основи, 1995. – 760 с.

9. Рассел Б. Мудрость Запада : Историческое исследование западной философии в связи с общественными и политическими обстоятельствами / Б. Рассел ; пер. с англ. – Москва : Республика, 1998. – 479 с.

10. Современная западная философия : [словарь] / сост. и отв. ред. В. С. Малахов, В. П. Филатов. – [2-е изд., перераб. и доп.]. – Москва : ТОН-Остожье, 2000. – 544 с.

11. Социальная философия : словарь / сост. и ред. В. Е. Кемеров, Т. Х. Керимов. – 2-е изд., испр. и доп. – Москва : Академический Проект ; Екатеринбург : Деловая Книга, 2006. – 624 с.

12. Філософія : навчальний посібник / за ред. І. Ф. Надольного. – Київ : Вікар, 1997. – 584 с.

13. Філософія : підручник / І. В. Бичко, І. В. Бойченко, В. Г. Табачковський та ін. – Київ : Либідь, 2001. – 408 с.

14. Чешко В. Ф. Філософія. Релігієзнавство. Логіка (теоретичний курс) : навч. посіб. для студентів вищих навчальних закладів / під ред. Чешко В. Ф. – Харків : ВД "ІНЖЕК", 2008. – 560 с.

11.2. Додаткова

15. Агамбен Дж. Homo sacer. Суверенная власть и голая жизнь / Джорджо Агамбен ; [пер. с ит. И. Левина, О. Дубицкая, П. Соколов, М. Велижев, С. Козлов]. – Москва : Европа, 2011. – 256 с.

16. Адорно Т. Негативная диалектика / пер. с нем. Е. Л. Петренко. – Москва : Академический Проект, 2011. – 538 с.

17. Аналитическая философия : Становление и развитие (антология) / Общ. ред., сост. и вступ. ст. А. Ф. Грязнова ; [пер. с англ., нем.]. – Москва : Прогресс – Традиция, 1998. – 528 с.

18. Андерсон П. Истоки постмодерна / П. Андерсон ; [пер. с англ. А. Апполонова, под ред. М. Маяцкого]. – Москва : Издательский дом "Территория будущего", 2011. – 201 с.

19. Андрущенко В. П. Історія соціальної філософії (Західноєвропейський контекст) / В. П. Андрущенко. – Київ : Тандем, 2000. – 406 с.

20. Апель Карл-Отто. Трансформация философии / Карл-Отто Апель ; [пер. с нем. В. Куренной, Б. Скуратов]. – Москва : Логос, 2001. – 344 с.

21. Арндт Г. Становище людини / Г. Арндт ; [пер. з англ. М. Зубрицької]. – Львів : Центр гуманітарних досліджень Львів. держ. ун-ту ім. І.Франка, 1999. – 254 с.

22. Аристотель. Метафизика // Аристотель. Соч. в 4-х т. Т.1. – Москва : Мысль, 1975. – 550 с.

23. Бауман З. Глобализация. Последствия для человека и общества / З. Бауман ; [пер. с англ. М. Л. Коробочкиной]. – Москва : Весь Мир, 2004. – 188 с.

24. Бек У. Что такое глобализация? / Ульрих Бек ; [пер. с нем. А. Григорьева, В. Седельника ; общ. ред. и послесл. А. Филлипова]. – Москва : Прогресс-Традиция, 2001. – 304 с.

25. Бек У. Общество риска. На пути к другому модерну / У. Бек ; [пер. с нем. В. Седельника, Н. Федоровой ; послесл. А. Филлипова]. – Москва : Прогресс-Традиция, 2000. – 384 с.

26. Бергер П. Социальное конструирование реальности. Трактат по социологии знания / П. Бергер, Т. Лукман ; [пер. и вступление Е. Д. Руткевич]. – Москва : Медиум, 1995. – 323 с.

27. Бодрийяр Ж. Общество потребления. Его мифы и структуры / Ж. Бодрийяр ; пер. с фр., послесл. и примеч. Е. А. Самарской. – Москва : Республика ; Культурная революция, 2006. – 269 с.

28. Бурдьё П. Практический смысл / П. Бурдьё ; [пер. с фр. А. Т. Бикбов, К. Д. Вознесенская, С. Н. Зенкин и др.] ; отв. ред. пер. и послесл. Н. А. Шматко. – Санкт-Петербург : Алетейя, 2001. – 562 с.

29. Бэкон Ф. Новый Органон / Ф. Бэкон // Соч. в 2-х т. – Т. 2. – Москва : Мысль, 1972. – 582 с.

30. Валлерстайн И. Конец знакомого мира : Социология XXI века / Иммануил Валлерстайн ; пер. с англ. ; под ред. В. Л. Иноземцева. – Москва : Логос, 2003. – 368 с.

31. Витгенштейн Л. Философские исследования / Л. Витгенштейн // Витгенштейн Л. Философские работы. – Ч. 1. – Москва : Гнозис, 1994. – С. 75–321.

32. Гегель Г. В. Ф. Наука логики / Г. В. Ф. Гегель // Гегель Г. В. Ф. Энциклопедия философских наук : В 3 т. / отв. ред. Е. П. Ситковский. – Т. 1. – Москва : Мысль, 1974. – 452 с.

33. Гегель Г. В. Ф. Философия духа / Г. В. Ф. Гегель // Гегель Г. В. Ф. Энциклопедия философских наук : В 3 т. / отв. ред. Е. П. Ситковский. – Т. 3. – Москва : Мысль, 1977. – 472 с.

34. Гейзінга Й. Homo Ludens / Й. Гейзінга пер. з англ. – Київ : Основи, 1994. – 250 с.

35. Гидденс Э. Последствия современности / Э. Гидденс ; [пер. с англ. Г. Ольховикова, Д. Кибальчича]. – Москва : Праксис, 2011. – 352 с.

36. Горц А. Нематериальное. Знание, стоимость и капитал / А. Горц ; [пер. с фр. и нем. М. М. Сокольской] ; Гос. ун-т – Высшая школа экономики. – Москва : Изд. дом Гос. ун-та – ВШЭ, 2010. – 208 с.

37. Декарт Р. Рассуждение о методе, чтобы верно направлять свой разум и отыскивать истину в науках и другие философские работы / Р. Декарт ; [пер. с лат. и фр.]. – Москва : Академический проект, 2011. – 335 с.

38. Делез Ж. Логика смысла / Ж. Делез ; [пер. с фр. Я. И. Свирского]. – Москва : Академия, 1995. – 298 с.

39. Делез Ж. Что такое философия? / Ж. Делез, Ф. Гваттари ; [пер. с фр. и послесл. С. Н. Зенкина]. – Москва : Ин-т экспериментальной социологии ; Санкт-Петербург : Алетейя, 1998. – 288 с.

40. Деррида Ж. Призраки Маркса. Государство долга, работа скорби и новый интернационал / Жак Деррида ; [пер. с франц. Б. Скуратова] ; под. общ. ред. Д. Новикова. – Москва : Logos-altera, 2006. – 256 с.

41. Жижек С. Дражливий суб'єкт : відсутній центр політичної онтології / С. Жижек ; пер. з англ. Р. Й. Димерець. – Київ : ППС, 2008. – 510 с.
42. Зиновьев А. А. На пути к сверхобществу / А. А. Зиновьев. – Москва : Центрполиграф, 2000. – 638 с.
43. Кант И. Критика способности суждения / И. Кант. – Москва : Искусство, 1994. – 365 с.
44. Кассирер Э. Философия символических форм. Т. I : Язык / Эрнст Кассирер ; [пер. с нем. С. А. Ромашко]. – Москва : Академический Проект, 2011. – 271 с.
45. Кассирер Э. Философия символических форм. Т. II : Мифологическое мышление / Э. Кассирер ; [пер. с нем. С. А. Ромашко]. – Москва : Академический Проект, 2011. – 279 с.
46. Кассирер Э. Философия символических форм. Т. III : Феноменология познания / Эрнст Кассирер ; [пер. с нем. А. М. Руткевича]. – Москва : Академический Проект, 2011. – 398 с.
47. Крымский С. Б. Философия как путь человечности и надежды. / С. Б. Крымский. – Киев : Курс, 2000. – 362 с.
48. Кун Т. Структура научных революций / Томас Кун ; [пер. с англ.] – Москва : Прогресс, 1977. – 300 с.
49. Лакатос И. Избранные произведения по философии и методологии науки / Имре Лакатос ; [пер. с англ. И. Н. Веселовского, А. А. Никифорова, В. Н. Поруса]. – Москва : Академический Проект, 2008. – 475 с.
50. Лебедев С. А. Философия науки : терминологический словарь / С. А. Лебедев. – Москва : Академический Проект, 2011. – 269 с.
51. Лебедев С. А. Философия науки : краткая энциклопедия (основные направления, концепции, категории) / С. А. Лебедев. – Москва : Академический Проект, 2008. – 692 с.
52. Лекторский В. А. Эпистемология классическая и неклассическая / В. А. Лекторский. – Москва : Эдиториал УРСС, 2001. – 256 с.
53. Лиотар Ж.-Ф. Состояние постмодерна / Ж.-Ф. Лиотар ; [пер. с фр. Н. А. Шматко]. – Москва : Ин-т эксперимент. социологии ; Санкт-Петербург : Алетейя, 1998. – 160 с.
54. Луман Н. Общество как социальная система / Н. Луман ; [пер. с нем.]. – Москва : Логос, 2004. – 232 с.
55. Маклюэн М. Галактика Гуттенберга / М. Маклюэн ; пер. с англ. – Москва : Академический проект, 2005. – 496 с.

56. Маркс К. Экономическо-философские рукописи 1844 года и другие ранние философские работы / К. Маркс. – Москва : Академический Проект, 2010. – 775 с.

57. Микешина Л. А. Философия науки : Общие проблемы познания. Методология естественных и гуманитарных наук : хрестоматия / Отв. ред., сост. Микешина Л. А.; науч. ред. Щедрина Г. Г. – Москва : Прогресс-Традиция, 2005. – 992 с.

58. Ортега-и-Гассет Х. Что такое философия? / Х. Ортега-и-Гассет ; [отв. ред. М. А. Киссель]. – Москва : Наука, 1991. – 408 с.

59. Парсонс Т. О социальных системах / Т. Парсонс ; под ред. В. Ф. Чесноковой и С. А. Белановского ; [пер. с англ.]. – Москва : Академический проект, 2002. – 832 с.

60. Поппер К. Логика и рост научного познания / Карл Поппер ; [пер. с англ.]. – Москва : Прогресс, 1983. – 606 с.

61. Пролеев С. В. Метафізика влади : [монографія] / С. В. Пролеев. – Київ : Наукова думка, 2005. – 324 с.

62. Рассел Б. Человеческое познание : его сфера и границы / Бертран Рассел ; [пер. с англ.] – Москва : Терра – Книжный клуб ; Республика, 2000. – 464 с.

63. Рикер П. Конфликт интерпретаций / П. Рикер ; [пер. с фр., вступ. ст. и комментарии И. С. Вдовиной]. – Москва : Академический Проект, 2008. – 695 с.

64. Современный философский словарь / под общ. ред. В. Е. Кемерова. – [3-е изд., испр. и доп.]. – Москва : Академический проект, 2004. – 864 с.

65. Спиноза Б. Богословско-политический трактат / Б. Спиноза ; пер. с лат. М. Лопаткина. – Минск : Литература, 1998. – 527 с.

66. Степин В. С. История и философия науки : учебник для аспирантов и соискателей ученой степени кандидата наук / В. С. Степин. – Москва : Академический Проект, 2011. – 423 с.

67. Фуко М. Герменевтика субъекта. Курс лекций, прочитанных в Колледже де Франс в 1981–1982 гг. / М. Фуко ; [пер. с фр.]. – Санкт-Петербург : Наука, 2007. – 677 с.

68. Фукуяма Ф. Наше постчеловеческое будущее : Последствия биотехнологической революции / Ф. Фукуяма ; пер. з англ. – Москва : АСТ; ЛЮКС, 2004. – 349 с.

69. Хабермас Ю. Проблема легитимации позднего капитализма / Юрген Хабермас ; [пер. с нем. Л. В. Воропай, общ. ред. и вступ. ст. О. В. Кильдюшова]. – Москва : Праксис, 2010. – 264 с.

70. Хабермас Ю. Философский дискурс о модерне / Ю. Хабермас ; пер. с нем. – Москва : Весь Мир, 2003. – 416 с.

71. Хайдеггер М. Бытие и время / Мартин Хайдеггер ; [пер. с нем. В. В. Бибикина]. – Москва : Ad marginem, 1997. – 452 с.

72. Хофмайстер Х. Что значит мыслить философски / Х. Хофмайстер [пер. с нем. ; отв. ред. А. Б. Рукавишников, Д. Н. Разеев]. – Санкт-Петербург : Изд-во С.-Петербур. ун-та, 2006. – 448 с.

73. Чешко В. Ф. Стабильная адаптивная стратегия Homo sapiens. Биополитические альтернативы. Проблема Бога : [монография] / В. Ф. Чешко. – Харьков : ИД "ИНЖЭК", 2012. – 596 с.

74. Шюц А. Методология социальных наук // Шюц А. Избранное : Мир, светящийся смыслом / А. Шюц ; пер. с англ. и нем. – Москва : РОССПЭН, 2004. – 1056 с.

75. Юм Д. Трактат о человеческой природе, или Попытка применить основанный на опыте метод рассуждения к моральным предметам / Д. Юм ; пер. с англ. С. И. Церетели // Д. Юм. Сочинения : в 2-х т. – [2-е изд., доп. и испр.]. – Москва : Мысль, 1996. – Т. 2. – 799 с.

76. Ясперс К. Смысл и назначение истории / К. Ясперс ; пер. с нем. – Москва : Политиздат, 1991. – 526 с.

11.3. Інформаційні ресурси

77. Бібліотека ім. В. Вернадського. – Режим доступу : [http : // www.nbuv.gov.ua](http://www.nbuv.gov.ua).

78. Інститут філософії ім. Г. Сковороди. – Режим доступу : [http : // www.filosof.com.ua](http://www.filosof.com.ua).

79. Найвидатніші філософи світу та України. – Режим доступу : [http : // philsci.univ.kiev.ua/biblio/dict.html](http://philsci.univ.kiev.ua/biblio/dict.html).

80. Справочные материалы, учебники, хрестоматии, энциклопедии [Электронный ресурс]. – Режим доступа : <http://www.philosophy.ru/edu/ref/ref.html>.

81. Тексты Философия XX–XXI вв. [Электронный ресурс]. – Режим доступа : http://www.oba.wallst.ru/library/tema/sc/filos/for/xx_age.htm.

82. Философия без границ [Электронный ресурс]. – Режим доступа : <http://platona.net>.

Додатки

Додаток А

таблиця А. 1

Структура складових компетентностей із навчальної дисципліни "Філософія науки" за Національною рамкою кваліфікацій України

Складові компетентності, яка формується в рамках теми	Мінімальний досвід	Знання	Вміння	Комунікації	Автономність і відповідальність
1	2	3	4	5	6
Теми 1 – 4					
Здатність до парадигмального розрізнення, дискурсивного відтворення та оцінки сучасних наукових досягнень, в тому числі в міждисциплінарних областях	Засвоєння фундаментальних категорій філософії науки, типологічних характеристик основних концепцій, що аналізують розвиток наукового знання, форми і методи пізнання	Розуміння предмета, функцій, методів та основних розділів "Філософії науки"; володіння основними категоріями та поняттями дисципліни; усвідомлення специфіки об'єкта і предмета соціально-гуманітарного пізнання	Застосовувати концептуально-понятійний апарат і термінологію філософії науки до власних досліджень	Використання діалогу як пошукової, комунікативної та інтелектуальної компетентності в межах освітніх і професійних взаємодій	Вільне володіння концептуальним багажем сучасної філософії науки як засобу переконання та доведення власної точки зору

1	2	3	4	5	6
Теми 5 – 8					
Здатність здійснювати комплексні дослідження на основі холистичного наукового світогляду та продукувати оригінальні теоретичні конструкції, концептуалізації, гіпотези і дослідницькі проблеми	Засвоєння організації та структури сучасної наукової теорії в галузі гуманітарних, природничих та особливо соціально-економічних наук	Усвідомлення філософсько-методологічних програм та принципів; розуміння "людиновимірних" аспектів науки як соціального та когнітивного феномену	Свідомо формулювати проблеми і завдання конкретного наукового дослідження в професійній сфері (соціально-економічні науки), оволодіти методологічними прийомами висунення наукових гіпотез, їхньої перевірки і побудови наукової теорії	Презентувати власні наукові розвідки	Підтримка соціальних функцій науки у сучасному суспільстві; усвідомлення етосу наукового співтовариства

Зміст

Вступ.....	3
1. Опис навчальної дисципліни	4
денна форма навчання.....	4
2. Мета та завдання навчальної дисципліни	5
3. Програма навчальної дисципліни	7
4. Структура навчальної дисципліни.....	12
5. Теми та плани семінарських занять.....	13
6. Самостійна робота студентів (аспірантів)	15
6.1. Теми доповідей	22
6.2. Теми есе	26
6.3. Контрольні запитання для самодіагностики	30
7. Індивідуально-консультативна робота	33
8. Методи навчання	33
9. Методи контролю	37
10. Розподіл балів, які отримують студенти (аспіранти).....	38
11. Рекомендована література.....	44
11.1. Основна	44
11.2. Додаткова	46
11.3. Інформаційні ресурси.....	50
Додатки.....	51

НАВЧАЛЬНЕ ВИДАННЯ

ФІЛОСОФІЯ НАУКИ

**Робоча програма
для здобувачів освітньо-наукового ступеня
"доктор філософії"
усіх спеціальностей**

Самостійне електронне текстове мережеве видання

Укладачі: **Кузь** Олег Миколайович
Чешко Валентин Федорович

Відповідальний за видання *О. М. Кузь*

Редактор *В. О. Бутенко*

Коректор *В. О. Бутенко*

План 2017 р. Поз. № 33 ЕВ. Обсяг 54 с.

Видавець і виготовлювач – ХНЕУ ім. С. Кузнеця, 61166, м. Харків, просп. Науки, 9-А

---

*Свідоцтво про внесення суб'єкта видавничої справи до Державного реєстру
ДК № 4853 від 20.02.2015 р.*